

V

KOOSTÖÖ JA RAHVUSVAHELINE SUHTLUS

Osalemise rahvusvaheliste pangajärelevalve organisatsioonide tegevuses ning koostöö välisriikide järelevalveasutustega omab Pangainspektsiooni tegevuses üha suuremat tähtsust. 2000. aasta oli selles osas varasemaist aktiivsem.

FINANTSSEKTORI HINDAMISE PROGRAMM

Esimesel poolaastal oli üheks keskseks sündmuseks osalemise Rahvusvahelise Valuutafondi (RVF) ja Maailmapanga poolt läbi viidud **finantssektori hindamise programm**². Selle käigus analüüsiti süvendatult Pangainspektsiooni tegevuse vastavust Baseli Pangajärelevalve Komitee 25 põhiprintsiibile.

Pangainspektsiooni jaoks on oluline, et FSAPi missiooni kokkuvõtluk hinnang peegeldas järelevalve kvaliteedi märkimisväärset paranemist, võrreldes kaks aastat tagasi RVFi poolt teostatud analoogilise hindamisega. Eesmärgipärase tegevuse tulemusena on oluliselt tugevnened nii Pangainspektsiooni seadusandlik (sh seaduste ja määruste ühtlustamine ELi nõuetega) kui ka administratiivne suutlikkus. Hinnangu järgi ei vasta kehtiv pangajärelevalve raamistik rahvusvahelisele standardile vaid järelevalvetöötajate juriidilise kaitse osas. Viimase vastavusse viimine lahendatakse riigivastutuse seaduse abil, mille eelnösse on Pangainspektsioon oma ettepanekud teinud.

Missioon pidas prioriteetseteks ülesanneteks laenude klassifitseerimist ja laenukahjumite provisjoonierimist puudutavate regulatiivaktide kehtestamist, samuti suhete formaliseerimist teiste riikide järelevalveorganitega. Mölemas valdkonnas toimus 2000. aastal oluline edasiminek. Eesti Panga presidendi 27. juuni määrusega nr 9 kehtestati "**Laenude teenindamise miinimumnõuded ning ebatöönäoliselt laekuvate nõuete kuludesse kandmise kord**"³. Aasta jooksul allkirjastati koostöömemorandum Läti Panga pangajärelevalvega ja uuendati koostöömemorandumit Soome Finantsjärelevalvega. Lõppetapis on memorandumi sõlmimine Rootsli Finantsjärelevalve ja Leedu Panga pangajärelevalvega, alustatud on läbirääkimisi Saksamaa ja Venemaa pangajärelevalvega⁴.

Finantssektori kohta märkis missioon muuhulgas, et pärast 1998.–99. a majanduslanguse perioodi on panganduses toimunud märkimisväärne konsolideerimine, suurpangad on uute strateegiliste omanike abil oluliselt tugevdanud oma kapitali ja parandanud juhtimist, mille tulemusena nad on kõrge kapitaliseerituse ja likviidusega. Väiksemad pangad ja mittepanganduslik finantssektor ei kujuta endast oma väikese mahu töttu süsteemset riski.

Missiooni poolt korraldatud pankade stressitestide käigus vaadeldi kahte stsenaariumi, mille tingimused vastasid ligikaudu 1998. aasta Vene kriisile järgnenud arengule. Testimisel kasutati nii rahavoogude analüüsил põhinevat prognoosimetoodikat kui ka aegridade regressioonanalüüs. Analüüsiti eri faktorite mõju kapitali adekvaatsusele. Osutus, et Eesti pangasüsteem on piisavalt elastne ja vastupidav.

Ühe olulise aspektina märkis missioon, et Eestis rakendatav hoiusekindlustuse süsteem vastab parimatele rahvusvahelistele standarditele, välja arvatud piirmääär, mis on madalam Euroopa Liidus kehtivast miinimumtasemest.

² Financial Sector Assessment Program; FSAP. Programmi kohta vt <http://www.imf.org/external/np/FSAP>

³ Vt ka 2000. aastal kehtestatud regulatiivaktid, lk 11-12.

⁴ Vt ka Koostöö teiste riikide järelevalveasutustega, lk 26-27.

KOOSTÖÖ TEISTE RIIKIDE JÄRELEVALVEASUTUSTEGA

Eesti krediidiasutused on juba mitu aastat arendanud tegevust ka välisturgudel. Samuti on mitme välisriigi krediidiasutused leidnud tee Eestisse, olles omandanud siin pangandusega tegeleva tütarettevõtja, asutanud filiaali või esinduse. Rahvusvaheliste finantsteenuste osutajate mitmekesisus on seadnud uusi ülesandeid ka Pangainspeksioonile.

Krediidiasutuste seaduse paragrahvi 97 kohaselt hõlmab Pangainspeksiooni järelevalvetegervus:

- kõiki Eesti krediidiasutusi;
- nende tütarlkrediidiasutusi, filiaale ja esindusi välisriikides, kui nende üle ei teosta järelevalvet välisriigi järelevalveorgan või kui välisriigi järelevalveorganiga on vastavalt kokku lepitud;
- välisriigi krediidiasutuste Eestis paiknevaid tütarlkrediidiasutusi, filiaale ja esindusi, kui vastava välisriigi järelevalveorganiga ei ole kokku lepitud teisiti;
- krediidiasutusega samasse konsolideerimisgruppi kuuluvaid äriühinguid.

Kui käsitleda paragrahvi 97 sama seaduse paragrahvis 7 toodud ema- ja tütarettevõtja ning paragrahvis 9 esitatud krediidiasutuse konsolideerimisgruppi definitsionist lähtudes, siis on tegu suure hulga äriühingutega, mis kõik kuuluvad Eesti Panga Pangainspeksioonil õigus neilt järelevalveteguseks nõutavat informatsiooni saada, neid inspekteerida ja muid järelevalvetoiminguid teha, ei saa viidatud volitustele toetuda järelevalvetöös väljaspool Eestit, kuna iga riigi õigusaktid kehtivad ainult selle riigi territooriumil. Ka oleks Pangainspeksioonil suhteliselt raske valvata eri riikides asuvate panga- ja muude finantsteenuste osutajate järele. Arvestades, et igas riigis on oma pangajärelevalve asutus, oleks see ka ebaotstarbekas.

Tulenevalt eelnevast ning asjaolust, et pangasektor muutub üha rahvusvahelisemaks ja laieneb välispankade mõju Eestis ning Eesti pankade tegevus välisturgudel, töhustas Pangainspeksioon 2000. aastal oluliselt koostööd teiste riikide pangajärelevalve asutustega. Aasta algul seati Eesti krediidiasutuste konsolideerimisgruppide geograafilisest struktuurist lähtudes eesmärgiks luua õiguslik alus koostööks krediidiasutuste järelevalve alal Läti, Leedu, Soome, Roots, Venemaa ja Saksamaaga või olemasolevat alust täiendada.

Märtsis sõlmiti koostöömemorandum **Läti pangajärelevalvega**. See reguleerib vastastikust infovahetust ja järelevalve korraldust tütarpankade ning filialide puhul.

Soome Finantsjärelevalvega sõlmiti uus koostöömemorandum. 1995. aasta memorandumi uus redaktsioon, mis lähtub nii mõlema riigi finantssektori muutunud oludest kui ka vahepeal toimunud muutustest regulatiivses keskkonnas, allkirjastati 20. detsembril.

Aktiivseid koostöömemorandumi alaseid läbirääkimisi alustati Roots, Leedu ja Saksamaa pangajärelevalve asutustega. Aasta lõpuks olid ettevalmistused lõppstaadiumi jõudnud memorandumi sõlmimisel Leedu pangajärelevalvega ja dokument allkirjastati märtsis 2001.

Kontaktide loomiseks ning järelevalve korralduse ja seadusandlusega tutvumiseks külastati 2000. aastal Venemaa **Keskpanka**, samuti Läti, Leedu, Roots ja Soome pangajärelevalve asutusi. **Balti riikide keskpankade seminari** raames korraldas Pangainspeksioon ka järelevalveteemalise ümarlaua. Arvestades Eesti pangasektori jätkuvat rahvusvahelisemaks muutumist nii omanike struktuuri kui ka tegevuspiirkonna poolest, muutub regionalne koostöö Läti, Leedu, Roots, Soome ja Venemaa pangajärelevalve asutustega lähiastail üha aktuaalsemaks.

Lisaks õiguslike aluste loomisega kaasnevale koostööl on eri riikide pangajärelevalve asutustega teavet vahetatud ka **panganduse regulatiivaktide ja juhendmaterjalide analüüs** ja väljatöötamise käigus.

*Eesti Panga ja Soome Finantsjärelevalve koostöömemorandumi
uue redaktsiooni allkirjastamine 20. detsembril 2000*

Käesoleval ajal töötab Baseli Pangajärelevalve Komitee riikidevahelise panganduse töögrupp välja koostöömemorandumi mudelit, et hõlbustada riikide koostööd. Nimetatud projekt ei erine sisu poolest märkimisväärsest sellest memorandumi mudelist, mida Pangainspeksioon on seni kasutanud krediidi-asutuste järelevalvealase rahvusvahelise koostöö reguleerimiseks.

Mudelis, mida Pangainspeksioon kasutab, on käsitletud krediidi-asutuste järelevalve eri aspekti. See sisaldab Baseli Pangajärelevalve Komitee nõudeid, poolte ülesandeid krediidi-asutuste järelevalve teostamisel, ametosaladuse hoidmise ja avaldamise reegleid ning informatsiooni kogumise ja vahetamise korda. Lisaks on käsitletud tütarettevõtjate, filiaalide ja esinduste asutamist ning usaldatavus-normatiive, samuti rahapesu tõkestamist (kui see on memorandumit võimalik asutuse pädevuses), klientide kaebuste lahendamist, kriisisituatsioone, pankrotti ja järelevalvatavate asutuste lõpetamist ning kohapealset järelevalvet. Fikseeritud on poolte õigused ja kohustused krediidi-asutuste teise osapoole riigis asuvate tütarettevõtjate, filiaalide ja esinduste inspekteerimisel ja vastava informatsiooni vahetamisel nii inspekteerimise eel kui ka järel. Käsitletud on ka olulise osaluse omandamise ja võõrandamisega seonduvat. Kuna Eestis läheneb finantsjärelevalve reform – ühendatud finantsinspeksiointi loomine –, on memorandumis sätestatud ka Pangainspeksiooni õiguste ja kohustuste üleminek tema õigusjärglasele.

REITINGUAGENTUURID JA RAHVUSVAHELINE VALUUTAFOND

Viimastel aastatel on suuremad reitinguagentuurid hakanud üha enam tähelepanu pöörama ka finantsjärelevalve tööhustusele. Seetõttu on diskusioonid peamiste reitinguagentuuridega olulised ka Pangainspeksioonile.

Pangainspeksioon osales **reitinguagentuuride Fitch IBCA, Moody's Investors Service ja Standard & Poor's ning Rahvusvahelise Valuutafondi (RVF)** poolt läbi viidud missioonide raames toimunud kohtumistel. Reitinguagentuuride esindajaile anti ülevaade järelevalvetegeluse õiguslikust raamistikust. Põhjalikumalt käsitleti 1999. aastal jõustunud uut krediidi-asutuste seadust ja sellest tulenevat järelevalve laiendatud pädevust. Samuti tutvustati Pangainspeksiooni struktuuri, tähtsamaid juhendmaterjale, koostöö teiste riikide järelevalveasutustega, finantssektori hindamise programmi (FSAP) missiooni tulemusi ning järelevalvelisi prioriteete.

Kohtumistel RVFi esindajatega anti ülevaade Vabariigi Valitsuse, Eesti Panga ja RVFi vahelise majanduspoliitilise programmiga võetud järelevalvealaste kohustuste ja FSAPI missiooni raames välja töötatud tegevuskava tätmisest.

MUU RAHVUSVAHELINE KOOSTÖÖ

Pangainspeksiöon osaleb **Baseli Pangajärelevalve Komitee Regionaalse Koostöögruppi** tegevuses. Osa on võetud mitmetest rahvusvahelistest seminaridest ja aruteludest, et tagada Eesti panganduse regulatiivaktide vastavus rahvusvaheliste standarditele. 2000. aastal osaleti **Rahvusvahelise Arveduspanga** (BIS) poolt Prahas ja Tbilisis korraldatud kapitali adekvaatsuse uue raamistikу alastel diskussioonidel. Aasta teisel poolel osaleti BISi **pangajärelevalve aastakonverentsil** Baselis, samuti finantsjärelevalvete ühendamist tutvustaval seminaril Londonis.

Seoses eurointegratsioonialase tegevusega toimusid kohtumised **Euroopa Komisjoni** esindajatega ning osaleti panganduse regulatiivaktide harmoneerimist toetava tehnilise abi programmi **TAIEX** seminaridel Hollandis ja Inglismaal.

Lisaks FSAPI missioonile viidi läbi ka **Euroopa Rekonstruktsiooni- ja Arengupanga** (EBRD) poolt korraldatud pangajärelevalve kvaliteedi hindamise pilootprojekt.

Toimusid ka kohtumised mitme välispanga esindajatega (**Deutsche Bank, SunTrust Bank, VISA International, UBS Warburg jt**). Nende käigus anti ülevaade pangajärelevalve arengust, pangasektorit reguleerivatest olulisematest normatiivaktidest ja neisse tehtud uuendustest, samuti käsitleti pangandusturu hetkeolukorda ning regulatiivaktide taset Eestis. Pangajärelevalve taseme hindamine on muutumas üha olulisemaks ka Eesti pankade väliskreditoride ja koostööpartnerite jaoks.

Aasta lõpul osalesid Pangainspeksiöoni esindajad Rahandusministeeriumi poolt **Ukraina Keskpaniga** delegatsioonile korraldatud seminaril "Kogemused ja probleemid pangandusalase seadusandluse harmoneerimisel Euroopa Liidu standarditega".

RAHAPESU TÖKESTAMISEGA SEOTUD KOOSTÖÖ

Alates 1999. aasta 1. juulist kehtiv **rahapesu tökestamise seadus** tugevdas oluliselt finantssüsteemi kaudu toimuva rahapesu tökestamise õiguslikku baasi. Lisaks kehtestas Eesti Pank 1999. a juulis rahapesu tökestamiseks krediidiasutuste sisemiste turvameetmete uue korra, mille täitmiseks on pangad välja töötanud sisemised protseduuri- ja kontrollireeglid. 2000. aasta sügisel rahapesu tökestamise seadusse tehtud täiendustega, mille väljatöötamise töögrupis osalesid ka Pangainspeksiöoni esindajad, laiendati nende ettevõtjate ringi, kes on kohustatud kohaldama rahapesu tökestamise meetmeid, suurendati 1999. a juunis asutatud Rahapesu Andmebüroo õigusi ning tehti muid muid rahapesu tökestamise meetmete kohaldamiseks vajalikke täpsustusi.

Rahapesu tökestamise meetmete rakendamiseks ning nende kaasajastamiseks tegi Pangainspeksiöon 2000. aastal tihedat koostööd Rahapesu Andmebürooga ja antud valdkonnas tegutsevate muude institutsioonidega. Tulenevalt rahapesu tökestamise seaduse paragrahvist 25 on Pangainspeksiöon kohustatud teavitama Rahapesu Andmebürood tehinguist, mille tunnused võivad viidata rahapesule. Vastavalt seadusele teavitas Pangainspeksiöon Rahapesu Andmebürood mitmel korral kohapealse kontrolli käigus ilmnendud rahapesu kahtlusega tehinguist. Lisaks kirjalikule informeerimisele on Rahapesu Andmebüroo esindajatega vahetatud ka informatsiooni, käsitledes muuhulgas rahapesu tökestamisega seonduvaid töökorralduslikke küsimusi.

Tööd jätkas ka Pangaliidu juures tegutsev rahapesu tökestamise töögrupp, kuhu kuuluvad krediidiasutustes rahapesu tökestamisega seotud kontaktisikud, Pangainspeksiöoni, Rahapesu Andmebüroo

ning Pangaliidu esindajad. Eesmärk on tõhustada rahapesu tõkestamise alast tegevust. Samuti töötati 2000. aastal välja ning arutati läbi Pangainspeksiisi seisukohad krediidiasutustes rahapesu tõkestamise protseduuride ning töökorralduse küsimustes.

Euroopa Nõukogu juures tegutseva Rahapesu Tõkestamise Meetmeid Hindava Valitud Ekspertide Komitee ja Finantstegevuses Rahapesu Tõkestamise Töörühma ühismissiooni raames hindasid rahvusvahelised asjatundjad põhjalikult rahapesu tõkestamise alast tegevust finantssektoris ning analüüsidsid pangajärelevalve tööd selles vallas. Euroopa Liidu kandidaatriike, sh Eestit külastasid ekspertid esimeses hindamisvoorus 2000. aasta alguses. Missiooni eesmärk oli saada ülevaade rahapesu tõkestamise alastest seadusloomest ja kehtestatud regulatiivaktidest. Ekspertid tutvusid põhjalikult Eesti Panga, Rahandusministeeriumi ja Siseministeeriumi haldusalas tegutsevate institutsioonide tegevusega rahapesu tõkestamisel ja nende omavahelise koostööga.

Ekspertide missiooni Eestis kureeris pangandus- ja finantsküsimustes Pangainspeksioon, kelle esindaja osales ka FATFi lõppraporti diskussioonil Euroopa Nõukogu rahapesu tõkestamise komisjonis Strasbourgis ning 2001. a juulis käivituvat teist hindamisvooru ettevalmistavas töögrupis Lissabonis.

Komitee töögrupi raportis on esimese hindamisvooru peamise saavutusena märgitud seda, et külastatud riikides on süvenenud arusaam rahapesu tõkestamise vajalikkusest ja on võetud ka meetmeid selle tõkestamiseks. Eesti kohta on märgitud Rahapesu Andmebüroo ja kontaktisikute tegevuse algust 1999. a juulis ning Pangaliidu juures tegutseva rahapesu tõkestamise töögrupi aktiivset rolli krediidi-asutuste, Rahapesu Andmebüroo ja Pangainspeksiooni tegevuse koordineerimisel.

MUU EESTI-SISENE KOOSTÖÖ

Ka 2000. aastal jätkus Pangainspeksiooni efektiivne koostöö nii Kindlustusinspeksiooni, Väärtpaperi-inspeksiooni, Tallinna Väärtpaperibörsi kui ka Eesti Väärtpaperite Keskdepooriumiga.

Kindlustusinspeksiooniga on Pangainspeksioonil sõlmitud **koostöömemorandum**. Koostööd täiendas Pangainspeksiooni esindaja osalemine Rahandusministeeriumi juures asuvas kindlustustegevuse litsentsikomisjonis.

Eesti Väärtpaperite Keskdepooriumiga on Pangainspeksioon sõlminud **koostöölepingu**, mille alusel on inspeksioonil võimalik saada operatiivset ülevaadet depoorigumis elektroonsel kujul hoitavatest krediidiasutuste aktsiaraamatutest.

Koostöö **Tallinna Väärtpaperibörsiga** seisnes eelkõige oskusteabealases infovahetuses regulatiivaktide väljatöötamisel. Lisa andis koostööle Pangainspeksiooni esindaja osalemine Väärtpaperibörsi järelevalvekomisjonis.

KOOSTÖÖ AUDIITORITEGA

2000. aastal jätkus Pangainspeksiooni tihe koostöö krediidiasutuste välisaudiitoritega (Deloitte & Touche ning PricewaterhouseCoopers), mis seisnes väljatöötatavate regulatiivaktide ja juhendmaterjalide ning seadusandluses planeeritavate muudatuste kooskõlastamises ja sellega seotud aruteludes. Samuti arutati audiitoritega perioodiliselt läbi olulisemad kohapealse kontrollimise tulemused.

Kohtumistel audiitoritega käsitleti ka krediidiasutustes jooksvalt esilekerkinud probleeme. Sellise koostöö aluseks on krediidiasutuste seaduse paragrahv 95. Selle järgi on audiitor kohustatud viivitamatult informeerima Pangainspeksiooni asjaoludest, mille tulemuseks on muuhulgas krediidiasutuse tegevust reguleerivate õigusaktide rikkumine. Krediidiasutuse ja audiitori vahel sõlmitud lepingus sätestatud konfidentsiaalsusnõuded Pangainspeksioonile edastatud andmetele ei laiene.

Krediidiasutuste välisaudiitorite arvamust küsiti Eesti Panga presidendi määruse "Krediidiasutuste laenude teenindamine ja ebatõenäoliselt laekuvate nõuete kuludesse kandmise kord" projekti kohta ja krediidiasutuste seaduse krediidiasutuse auditeerimist käsitlevate parandusettepanekute väljatöötamisel. Samuti arutati krediidiasutuste seadusest tulenevaid krediidiasutuse majandusaasta aruannetele esitatavaid nõudeid.

Lisaks eeltoodule jätkus tihe koostöö **Eesti Vabariigi Raamatupidamise Toimkonnaga** raamatupidamise regulatiivaktide revideerimise ja konsolideeritud aruandluse seaduse väljatöötamise osas.

OSALEMINE EESTI PANGA VÄLISTES KOMISJONIDES

Kogu 2000. aasta jooksul osalesid Pangainspektsiooni töötajad Eesti Panga esindajaina mitmetes riiklikeks komisjonides ja töörühmades. Komisjonid, mille tööst osa võeti, on järgmised:

- Rahandusministeeriumi finantsjärelevalve seaduse väljatöötamise ning finantsjärelevalve moodustamise koordineerimiskomisjon;
- Tallinna Väärtpaberibörsi järelevalvekomisjon;
- Rahandusministeeriumi juures asuv kindlustustegevuse litsentsikomisjon;
- Rahandusministeeriumi juures asuv väärtpaberituru kutseliste osaliste, fondivalitsejate ja pensionifondivalitsejate tegevuslubade komisjon;
- Rahandusministeeriumi juures asuv väärtpaberispetsialistide ja fondijuhtide eksamikomisjon;
- Siseministeeriumi juures asuv rahapesu tõkestamise seaduse muutmise seaduse väljatöötamise töörühm;
- Siseministeeriumi juures asuv rahapesu tõkestamise koordineerimiskomisjon;
- Eesti Vabariigi Valitsuse ja Ukraina Valitsuse vaheline majandus- ja finantskuritegudega võitlemise ning ebaseaduslikult välja viidud valuutaväärtuste tagastamise alase koostöökokkulekke sõlmimise läbirääkimiste valitsusdelegatsioon;
- Eesti ja Euroopa Liidu ühinemisläbirääkimiste delegatsiooni konkurentsipoliitika töögrupp;
- Eesti ja ELi ühinemisläbirääkimiste delegatsiooni teenuste vaba liikumise töögrupp;
- Raamatupidamise Toimkonna juures asuv finantsaruandluse kolleegium;
- Vabariigi Valitsuse poolt moodustatud audiitorite kutsekomisjon;
- Siseaudiitorite Ühingu Eesti filiaal;
- Pangaliidi juures asuv rahapesu tõkestamise kontaktisikute töögrupp.